

Učitel matematiky

František Morkes

Totalitní přijímání na vysoké školy

Učitel matematiky, Vol. 6 (1998), No. 2, 103–105

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/151352>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1998

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

TOTALITNÍ PŘIJÍMÁNÍ NA VYSOKÉ ŠKOLY

FRANTIŠEK MORKES

V letech totality se o pražské Pedagogické fakultě říkalo, že je na ní nejtěžší otevřít vrata od budovy v ulici M. D. Rettigové. Je pravda, že i dnes činí otevření těchto mohutných dveří řadě subtilních studentek problémy. Smutná podstata vtipu byla však v něčem jiném. Uchazeč, který si chtěl v totalitních letech podat přihlášku na fakultu připravující učitele, případně na jakýkoliv studijní obor, který se dal studovat pouze v pedagogické specializaci, musel počítat s mnohem přísnějším politickým posuzováním své přihlášky než uchazeči o jiné vysokoškolské obory.

Střední školy sice zasílaly přihlášky ke studiu vysokým školám do 28. února, uchazeči o studium však museli vyplněné přihlášky odevzdávat se značným předstihem, obvykle do konce listopadu, uchazeči o učitelské studijní obory však již do konce října. Odlišné od současnosti bylo i to, že každý uchazeč o vysokoškolské studium si mohl podat pouze jednu přihlášku a maturanti museli podávat přihlášku pouze prostřednictvím ředitelství své střední školy.

Na každého uchazeče se vypracovávalo tzv. komplexní hodnocení, ve kterém byly mimořádně důležité informace o politických postojích rodičů a o jejich členství v politických stranách. V případě uchazečů o učitelské studium (ale i v případě uchazečů o některé další obory především na filozofických fakultách, vysokých školách uměleckého směru a na fakultě žurnalistiky) se k přihláškám vyjadřovaly navíc i krajské národní výbory, což bývalo eufemistické vyjádření pro zásahy místního stranického sekretariátu. Na závěr komplexního hodnocení pak muselo být jasně řečeno, zda se uchazeč ke studiu doporučuje. Pokud některý zájemce o vysokoškolské studium nebyl ke studiu doporučen (přitom nebylo neobvyklé, že tento závěr nekorespondoval s velmi dobrým hodnocením), mohl sice trvat na odeslání přihlášky na příslušnou fakultu, jeho šance na přijetí však již byla pouze teoretická. Jednotlivé fakulty si také velmi často vyžadovaly k obdržené přihlášce další doplňující údaje od zaměstnavatelů rodičů a místních

i závodních organizací KSČ.

Vysoké školy měly centrálně předepsány počty přijímaných studentů rozpisem tzv. směrných čísel. Ty existovaly údajně proto, aby všichni absolventi vysokoškolského studia našli (v centrálně plánovaném hospodářství) po ukončení vysoké školy uplatnění ve svém oboru. V definitivní podobě byla směrná čísla schvalována každoročně v lednu na schůzích vlády. Jejich tvorba sice oficiálně vycházela ze „společenské objednávky“, což byly požadavky jednotlivých resortů a krajských národních výborů na počet příslušných absolventů vysokých škol po pěti letech, ve skutečnosti však byla tato „společenská objednávka“ výsledkem úřednické rutiny, neopírající se o žádné seriózní prognózy či analýzy. Proto například školský odbor národního výboru hlavního města Prahy nárokoval po několik let opakovaně pět absolventů vysokoškolského studia s uplatněním na středních školách, aniž by si přitom dělal problémy s určením jejich aprobací. Pokud ovšem ministerstvo školství mělo na některý studijní obor nulovou společenskou objednávku, nemohlo tomuto oboru rozepsat směrné číslo přijímaných. Výjimkou však byly učitelské studijní obory, neboť tam přebíralo ministerstvo plnou odpovědnost za počty absolventů.

Výsledky přijímacích zkoušek byly až do roku 1985 tajné, od tohoto roku se uchazeč o studium dozvěděl výsledek pouze své vlastní zkoušky. V případě nepřijetí proto nemohl ve svém odvolání argumentovat tím, že byli přijati uchazeči s horšími výsledky. V rámci přijímacího řízení nebyla stanovena žádná minimální hranice vědomostí pro přijetí ke studiu a ministerstvo školství prosazovalo takové pojetí přijímacích zkoušek, v němž by zadání — údajně v zájmu demokratičnosti a vytváření stejných podmínek pro absolventy všech typů středních škol — nepřekračovalo v žádném zkušebním předmětu osnovy té střední školy, v níž se předmět vyučoval v nejnižší hodinové dotaci. Navíc existovala ze strany resortního ministerstva školství i obecná snaha, aby se výsledky zkoušek neznámkovaly jinak než slovy „uspěl“ a „neuspěl“. Tím se zcela programově vytvářel volný prostor k tomu, aby při vlastním rozhodování o přijetí nastoupila „zcela jiná kritéria“ než kritérium vědomostí. Protože přijímací zkoušku složili oficiálně všichni ucha-

zeči se stejným výsledkem. To byl ovšem systém, který fakultám nevyhovoval a s nímž se jednotlivé fakulty vyrovnávaly značně odlišným způsobem, podle toho, jaký byl na ně politický tlak zvenčí. Zatímco na některých fakultách se postupně přecházelo na přijímání uchazečů podle jejich pořadí v počítačovém výstupu, jiné fakulty i při maximálním využití počítačové techniky si z dlouhých seznamů vybíraly především ty, jichž se týkaly nejrůznější intervence. To však nebyl bezprostřední problém matematických oborů, které se nikdy netěšily enormnímu zájmu uchazečů o studium. Paradoxní na celém systému přijímacího řízení přitom bylo, že zatímco se neustále zdokonaloval systém utajení přijímacích zkoušek (a bylo tak vytvářeno zdání určité objektivity celého přijímacího řízení), v rámci přijímacího řízení byly výsledky přijímacích zkoušek často zcela negovány například vyjádřením místní organizace KSČ.

Po přijetí nového vysokoškolského zákona v roce 1980 byla v otázkách přijímacího řízení na vysoké školy výrazně posílena pravomoc ministra školství, který mohl svým rozhodnutím zrušit i záporné rozhodnutí rektora vysoké školy v odvolacím řízení a uchazeče ke studiu přijmout. Od tohoto roku bylo ministerstvo školství každoročně zaplaveno několika tisíci žádostmi o přijetí, adresovaných přímo ministrowi. Tyto žádosti se ministerskými úředníky pečlivě třídily a statisticky zpracovávaly. V podstatě po dobu několika týdnů byl ministerský úřednický aparát ochromen zpracováváním těchto žádostí. Nepochybně se v rámci této poslední odvolací instance dostali na vysoké školy i uchazeči s předpoklady ke studiu. Výrazná většina těch, o jejichž přijetí ministr rozhodl, byla však známa již v okamžiku, kdy ministerští úředníci začínali docházející žádosti teprve evidovat. V soukromém rozhovoru mně dokonce přímo na chodbě ministerstva školství tehdy jeden ze zainteresovaných pracovníků ministerstva řekl, že kdyby v některé ze žádostí bylo místo žádosti o přijetí ke studiu na vysoké škole napsáno, že uchazeč žádá o zaslání 10 dkg čínského čaje, tak by také dostal již připravenou prefabrikovanou odpověď, že byla dána přednost uchazečům s lepšími studijními předpoklady.